

Mimarlık Meslek Etiği

Hakan Mahiroğlu

TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi
8, 9 ve 10. Dönem Başkanı

Geldiğimiz noktada mimarlık hizmet sunucularına meslek etiği kuralının ilk maddesinin ilk paragrafında dürüst olunmasının söylenmesi insanlığın çağdaşlaşma yolundaki bilimsel ve teknolojik gelişmesiyle bağdaşır mı sizce?

Giriş

Tarihsel süreçte ilk mimarlık meslek etiği sayılabilecek yazılı metni Hammurabi Kanunları varsaydığımızda etik kuralların zaman içerisinde konjonktür olarak değiştiği ve geliştiği gözlemlenmiştir. Günümüze geldiğinde ise uluslararası meslek örgütlenmeleri ve bağlı kurumlar, mimarlık meslek etiğini kavramsal olarak sadece meslek disiplini ölçüğünde değil, genel

etik kurallara atıfta bulunarak değerlendirmiştir. Bu durum, konjonktür olarak dünyamızda genel etik değerlerin bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak ilerlemediği sonucunu vermektedir. Dünyamızda yaşanan birçok olumsuzluğun nedeni olarak gösterilebilecek bu durum, uluslararası meslek örgütlerinin de meslek etiğini manidar bir şekilde genel etik kurallara bağlaması sonucunu doğurmuştur.

Etik mi, meslek etiği mi?

Mimarlık etiği üzerindeki ilk hukuki düzenleme sayılabilecek metinlere Mezopotamya'da Babil Kralı Hammurabi döneminde (MÖ.18. yüzyıl) rastlanmaktadır. Fransız Arkeolog Jean Vincent Scheil tarafından 1901 yılında Susa-Elam'da yapılan kazılarda bulunan Akad dilinde çivi yazılı taş stel üzerindeki yazı Jean Vincent Scheil tarafından çözülerek 1904 yılında yayımlanır.

Mezopotamya'da Babil Kralı Hammurabi dönemine ait (MÖ. 1760-1790) olan ve 282 maddeden oluşan yazılı hukuki metin, uygarlık tarihinin en eski ve en iyi korunmuş yazılı belgelerinden biri olarak kabul edilmekte ve 'Hammurabi Kanunları' olarak bilinmektedir.

'Hammurabi Kanunları'nın 228-233 maddeleri mimarın bağlı bulunması gereken etik değerleri ve sorumluluklarını düzenlemektedir. Bu maddelerin 1904 tarihli Fransızca orijinal metinden çevirisi;

“228 - Bir mimar bir başkası için bir ev inşa etmişse ve bunu başarılı bir şekilde sonuçlandırmışsa ona her bir sar'lık yüzey için iki şikel ücret verecektir.

229 - Bir mimar, bir başkası için ev yapıp da eserini sağlamlaştırılmamışsa yapılan ev çöküp, evin sahibini öldürmüşse bu mimar öldürülür.

230 - Öldürdüğü, evin efendisinin oğluysa bu mimarın oğlu da öldürülür.

231 - Öldürdüğü, evin efendisinin kölesi ise evin efendisine ölen kölesi yerine köle verecektir.

232 - Eğer harap ettiği taşınır mal ise harap ettiği her şeyi geri verecek ve binayı sağlam yapmadığı ve yıkıldığı için harap olan evi, masrafları kendisine ait olmak üzere restore edecektir.

233 - Bir mimar, birisi için bir ev inşa etmişse ve eserini sağlam temellere oturtmamışsa bir duvar yıkılırsa bu mimar, masrafları kendisine ait olmak üzere bu duvarı sağlamlaştırır” şeklindedir.

Çağdaş hukuk sisteminde karşılığı olmayan ancak ilk mimari etik kurallar olarak kabul edebileceğimiz 'Hammurabi Kanunları'ndan sonra, mimarlık etiği tarihsel süreçte değişen şartlara ve ortama göre defalarca yorumlanmış ve günün anlayışına göre yeniden değerlendirilmiştir.

Günümüze geldiğimizde ise mimarlık mesleğinin tüm dünyada örgütlenmesi sonunda ortaya çıkan kurumsal yapıların mimarlık etiği üzerine yapmış olduğu çalışmalar görmekteyiz. Yapılan çalışmaların en önemlisi UIA'nın (Uluslararası Mimarlar Birliği) Kasım 1999 yılında yayımlanmış olduğu Etik ve Davranış metnidir.

UIA yayımlanmış olduğu;

- Genel Yükümlülükler
- Topluma Karşı Yükümlülükler
- İşverene Karşı Yükümlülükler
- Mesleğe Karşı Yükümlülükler
- Meslektaşlara Karşı Yükümlülükler

olmak üzere beş ana ilke ve alt başlıklarından oluşan mutabakat metnini üye kesimlerinin kendi etik ve davranış usulleri arasına katmaları ve bunları uluslararası mevzuat ve mimarın kendi ülkesindeki yasalarla yasaklanmadığı sürece üyelerinin mesleki hizmet verdikleri ülkelerin ve idari birimlerin yürürlükteki etik ve davranış kurallarına uymaları koşulunu getirmeleri yönünde teşvik etmektedir.

Bu bağlamdan hareketle Mimarlar Odası'nın (MO) da üyesi olduğu ACE (Avrupa Mimarlar Konseyi) UIA tarafından paylaşılan mutabakat metnini geliştirerek 19 Kasım 2005'te, Lüksemburg'da düzenlenen ACE Genel Kurulu'nda kabul edilen 'Avrupa'da Mimarlık Hizmeti Sunucuları İçin Etik Kurallar' belgesini yayımlamıştır.

ACE tarafından yayımlanan 'Avrupa'da Mimarlık Hizmeti Sunucuları İçin Etik Kurallar' olarak yayımlanan ilkeler ile bu ilkeleri açıklayan ve örnekleyen uygulamalar, aşağıdaki Genel Prensipler kapsamında okunmalı ve yorumlanmalıdır:

- Avrupa Birliği'ndeki mimarlık hizmeti sunucuları kendilerini bağımsızlık, tarafsızlık, mesleki gizlilik, dürüstlük, yetkinlik ve profesyonellik konularında en yüksek standartlara ve tasarım, teknik ve hizmet ürünlerinde mümkün olan en yüksek kaliteye ulaşma hedefine adanmışlardır.
- Mimarlık hizmeti sunucuları topluma, yapılı çevrenin gelişimi ve bu gelişimin içinde gerçekleştiği toplumlar ve kültürler için gerekli olan kendine özgü bilgi, mesleki beceri ve yetenekleri sunmalıdırlar.

ACE tarafından açıklanan 'Avrupa'da Mimarlık Hizmeti Sunucuları İçin Etik Kurallar' dört ana ilke ve kırk bir alt başlıktan oluşmaktadır. Bu yazıya sadece ana ilkeler alınmıştır.

Meriç Köprüsü, Edirne Mimar Sinan (iStock by Getty images)

Belgenin tamamına <http://www.mo.org.tr/UIKDocs/avrupaetik.pdf> adresinden ulaşılabilir.

Orijinal metnin Türkçeye çevirisi Tuğçe Selin Tağmat tarafından gerçekleştirilmiştir.

1. İlke: Genel Yükümlülükler

Mimarlık hizmeti sunucuları, Avrupa'da serbest meslek mensupları sıfatıyla söyledikleri her sözde ve yaptıkları her işte dürüst olmalıdırlar. Bütün mimarlık hizmeti sunucuları, mimarlık sanatı, bilimi ve hizmetini kapsayan ve eğitim, sınav, staj, sürekli mesleki gelişim ve deneyim yoluyla gelişen sistematik bir bilgi ve kuram bütününe sahip olmalıdırlar. Bu süreç, bir mimarlık hizmeti sunucusu mesleki hizmetleri sunmak üzere görevlendirildiğinde, o sunucunun gerekli standartları karşıladığı konusunda kamuoyuna güvence vermelidir. Avrupa Mimarlar Konseyi bu standartların üniversite düzeyinde (veya eşdeğer düzeyde) asgari beş yıllık tam zamanlı bir mimarlık eğitimi üzerine kurulması ve bu eğitimi, hizmet sunucunun mimarlık mesleğine girdiğinde kendinden beklenecek tüm mimarlık hizmetlerini iyi bir şekilde gerçekleştirebilmesini sağlayacak asgari iki yıllık tam zamanlı (veya eşdeğer) bir mesleki stajın takip etmesi gerektiğini savunan bir politika izlemektedir.

2. İlke: Topluma Karşı Yükümlülükler

Mimarlık hizmeti sunucuları, toplum çıkarlarını korumak adına, mesleki faaliyetlerini ve sorumlu oldukları işleri ve hizmetleri düzenleyen yasaların içerik ve özlerine uymalı ve bu tür iş ve hizmetler süresince gerçekleştirdikleri mesleki faaliyetlerin toplumsal ve çevresel etkilerini dikkate almalıdırlar.

3. İlke: İşverene Karşı Yükümlülükler

Mimarlık hizmeti sunucuları, gerçekleştirdikleri iş ve hizmetleri bağlılıkla, bilinçli olarak, yetkince ve profesyonel bir biçimde yürütmek ve bunu yaparken gerekli dikkati,

beceriyi ve titizliği göstererek bağımsızlıklarını, tarafsızlıklarını ve dürüstlüklerini korumak konusunda işverene karşı yükümlülük taşımaktadırlar. Mimarlık hizmeti sunucuları, hizmetlerini önyargısız ve tarafsız değerlendirmeler yaparak gerçekleştirmelidirler. Bütün mesleki hizmetlerin sağlanmasında, ilgili teknik ve mesleki standartları göz önünde tutmalıdırlar. Mimarlık sanatı, bilimi ve işinin gerçekleştirilmesinde bağımsız, tarafsız, bilgiye dayalı ve profesyonel görüşler tüm diğer amaçlardan önce gelmelidir.

4. Ülke: Mesleğe Karşı Yükümlülükler

Mimarlık hizmeti sunucuları, bağımsızlık, tarafsızlık, mesleki gizlilik, dürüstlük ve mesleğin saygınlığını korumakla yükümlü olmalı, diğer kişilerin meşru hakları ve çıkarlarına saygılı bir şekilde davranmalı ve bunun yanı sıra kendi meslektaşlarının mesleki isteklerini ve katkılarını olumlu bir şekilde kabul etmeli, onların da haklarına saygı göstermelidirler. Mimarlık hizmeti sunucuları, iş ve hizmetlerine diğerleri -çalışanlar, işveren, kent plancıları, peyzaj mimarları, diğer mimarlar, çok disiplinli profesyonel firmalar veya şirketler, sanatçılar, iç mekân tasarımcıları, inşaat ekonomistleri, uzmanlar, müteahhitler ve proje ekibindeki diğer kişiler- tarafından yapılan katkıları da olumlu bir şekilde kabul etmelidirler.

'Mimarlık Meslek Etiği'nin ilk olarak Hammurabi Kanunları'nda geçtiğini varsaymamız, mimarlık meslek etiğinin mesleki ve hukuksal olarak zaman içerisinde nasıl geliştiğinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Mimarideki ilk etik kuralın sadece işverenle ilgili olduğunu, bunun da kısasa kısas anlayışıyla uygulandığını görmekteyiz.

Günümüzde ise insanlığın tarihsel süreçteki gelişimine paralel olarak uluslararası mimarlık meslek örgütlerinin yapmış olduğu çalışmalar sonunda mutabakatla ortaya çıkarılan mimari meslek etiği; sadece işverenle olan ilişkileri belirlemekle sınırlı olmayıp, toplumsal, eğitim, rekabet gibi konularda da etik kurallar koymaktadır.

Uluslararası meslek örgütlerinin (UIA, ACE) kendilerine üye ülke temsilcilerine tavsiye ettiği evrensel normlar, ülkelerin kendi tüzüklerine uygun hale getirilerek uygulanmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde MO'ya bağlı Onur Kurulu, MO'ya bağlı üyelerinin meslek etiğine uymasını sağlamak için gayret göstermektedir.

Meslek örgütlerinin yukarıdaki paragraflarda özetleyerek anlatmaya çalıştığım meslek etiğinin korunması için vermiş oldukları çabaya karşın meslek ortamındaki asıl sorunun ne olduğunu, ACE'nin yayımlanmış olduğu etik kurallardan (aşağıda paylaştığım) birinci ilkesinin genel yükümlülükler maddesinin ilk paragrafını kendimce yorumlayarak yanıt vermek istiyorum.

Efes Antik Kenti, Celsus Kütüphanesi, Şelçuk, İzmir (iStock by Getty images)

“Mimarlık hizmeti sunucuları, Avrupa’da serbest meslek mensupları sıfatıyla söyledikleri her sözde ve yaptıkları her işte dürüst olmalıdırlar.”

Aslında erdem sahibi her insanda bulunması gereken bir özelliğin meslek etiği olarak etik kuralların en başında ifade edilmesinin oldukça manidar olduğunu düşünmekteyim. Nitekim makalenin başında ‘Hammurabi Kanunları’nda uyulması gereken mimari etik kurallarının çağdaş hukukla bağdaşmadığını ifade etmiştim. Peki geldiğimiz noktada mimarlık hizmet sunucularına meslek etiği kuralının ilk maddesinin ilk paragrafında dürüst olunmasının söylenmesi insanlığın çağdaşlaşma yolundaki bilimsel ve teknolojik gelişmesiyle bağdaşıyor mu sizce?

Bu konuda meslek örgütlerini ortaya koymuş oldukları çalışmadan dolayı takdir etmekteyim. Çünkü insanlığın teknolojik ve bilimsel olarak gelmiş olduğu seviyeye rağmen, mesleki etik kurallarının dürüst olunması ilkesiyle başlatılması, dürüstlük ilkesinin sadece mesleki değil evrensel bir insanlık problemi olduğuna vurgu yapılması önemli bir tespittir ve aslında bir mimar erdem sahibi ise mesleki anlamda da etik değerlere sahiptir diyebiliriz.

Sonuç olarak dünyanın ve ülkemizin içinde bulunduğu duruma baktığımızda genel etik değerlerde yaşanan erozyon meslek örgütlerinin bile meslek etiğini genel etik kurallara göre belirlemesine yol açmaktadır ki bu aşılması gereken bir durumdur. Bunun çözümü ise etik değerlere daha çok sahip çıkmakla mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR:

TMMOB Mimarlar Odası/ Uluslararası İlişkiler/ Belgeler/UIA Belgeleri/ ACE Belgeleri

<http://mo.org.tr/index>.

[cfm?sayfa=belge&sub=detail&bid=73&MID=73&recid=9159](http://mo.org.tr/UIKDocs/avrupaetik.pdf)

<http://mo.org.tr/UIKDocs/avrupaetik.pdf>

Hammurabi Kanunları Jean Vincent Scheil Fransızca çevirisinden Türkçe çeviri